

THE OFFBEAUTY

INTRODUCTION

Mythical creatures from Thailand's northern plateau; Kala Face of Pa Sak Temple and Ayok mask of the Plang (Tai Luay or Lua) Ethnic Group meet Gargoyle of Notre-Dame de Paris and the lion of Porte Saint-Denis, one of Paris's former city walls in the 10th arrondissement, in "The Beauty of Time", the premiere solo exhibition in the northern provinces by Chitti Kasemkitvatana at Hor Kaew of Mae Fah Luang Art and Cultural Park in Chiang Rai from 18 June 2025 to 18 July 2026.

"The Beauty of Time" is the second rendition of a three-part interdisciplinary project titled "Epilogue". It was launched in Paris where the artist conducted his research and presentation "Coda" in early June during his artist's residency program at Methone. The subsequent phases of the project takes place throughout 2025 and 2026 at the Mae Fah Luang Art and Cultural Park in Chiang Rai and at Gallery Seescape in Chiang Mai.

"Epilogue" explores the cultural variations and sociocultural processes involved in the production of time in society, with a particular focus on the northern provinces of Southeast Asia, including Tai Kra-Dai ethnic groups, Lua, and other indigenous communities living in mountainous villages and cities. This ongoing project is "driven by an enduring curiosity about the nature of (multi-layers of) space, time, and matter in the universe, [in which] the artist explores these questions through the lenses of philosophy, Buddhism, astronomy, and physics, responding with a fluid artistic language over the years." (Esther Lu, "The Mountain Algorithms" exhibition handout, Kaohsiung Museum of Fine Arts, Taiwan, 2024). The project delves deep into the ghostly temporality of the entanglement of "what was / is / to come," understood as a dynamism of forces in which all things are constantly diffracting, influencing, and acting inseparably.

Chitti Kasemkitvatana is a Bangkok based artist, independent curator and educator. His methodology relies on research-based art practice that relates to the use of archival fragments and spatial practice. Applying the new materialist lens, he focuses on entangled ideas in sociocultural history, especially on the moment in which various spheres become "porous". His artistic operation involves transmission of collective memories via object-device and conversion of data that entails an active process of construction of time in society.

His recent exhibitions include, notably, "The Mountain Algorithms", Kaohsiung Museum of Fine Arts (Kaohsiung, Taiwan, 2024), "The Spirits of Maritime Crossing", a collateral event of 60th La Biennale di Venezia, Palazzo Smith Mangilli Valmarana (Italy, 2024), Thailand Biennale, Wat Pa Sak and National Museum Chiang Saen (Chiang Rai, 2023), Bangkok Art Biennale, The Prelude: One Bangkok (Bangkok, 2022), and "Stories We Tell To Scare Ourselves With", MOCA Taipei (Taiwan, 2019).

"The Beauty of Time" is made possible with generous support from Association Phenomenon, Office of Contemporary Art and Culture, Ministry of Culture, Thailand and Mae Fah Luang Art and Cultural Park.

หน้ากาล อสูรเทพผู้ดำรงอยู่เหนือกาลเวลา ณ เจดีย์วัดป่าสัก อำเภอเชียงแสน และหน้ากากอายุของกลุ่มคนปลั่ง (ไตหลอย-ลัวะ) มาพบกับ การ์กอยล์จากมหาวิหารน็อทร์ดามแห่งกรุงปารีสและสิงโตแห่งปอร์ตแซ็ง-เดอนีส หนึ่งในกำแพงเมืองเก่า ณ เขต 10 ของกรุงปารีส ใน “ความงามแห่งกาลเวลา” นิทรรศการเดี่ยวครั้งแรกในภาคเหนือของ จิตติ เกษมกิจวัฒนา ณ หอแก้ว อุทยานศิลปวัฒนธรรมแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ระหว่างวันที่ 18 มิถุนายน 2568 ถึง 18 กรกฎาคม 2569

“ความงามแห่งกาลเวลา” เป็นผลงานชุดที่สองในโครงการไตรภาค “สหวิทยาการศิลป์ว่าด้วยเรื่องเวลา : ปัจฉิมบท” โครงการนี้เปิดตัวที่กรุงปารีส โดยศิลปินได้ทำการวิจัยและนำเสนอผลงาน “Coda” ในช่วงต้นเดือนมิถุนายน ขณะที่เขาเข้าร่วมโครงการศิลปินในพำนักที่ Methone โครงการลำดับต่อๆ มา จะจัดแสดงนิทรรศการขึ้นในปี 2568 และ 2569 ณ อุทยานศิลปวัฒนธรรมแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย และ Gallery Seescape จังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย

“ปัจฉิมบท” สำรวจความหลากหลายทางวัฒนธรรมและกระบวนการทางสังคมวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเวลาในสังคมโดยเน้นที่พื้นที่ทางตอนเหนือของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นพิเศษอันรวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ไตกะได (ตระกูลภาษาขร้า-ไท) ชาวลัวะ และชุมชนพื้นเมืองอื่นๆ ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านและเมืองบนภูเขา จิตติได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับโครงการนี้อย่างต่อเนื่อง “ด้วยแรงผลักดันจากความใฝ่รู้อันแน่วแน่เกี่ยวกับธรรมชาติหลายมิติของ อวกาศ เวลา และสสารในจักรวาล ซึ่งศิลปินได้สำรวจคำถามเหล่านี้ผ่านมุมมองทางปรัชญา พุทธศาสนา ดาราศาสตร์ และฟิสิกส์ และถ่ายทอดออกมาด้วยภาษาศิลปะที่ลึ้นไหลตลอดหลายปีที่ผ่านมา” ภัณฑารักษ์ เอสเตอร์ หลู (Esther Lu) เขียนไว้ในเอกสารประกอบนิทรรศการ “The Mountain Algorithms” จัดแสดงที่ พิพิธภัณฑ์ศิลปะแห่งเมืองเกาสยุง (Kaohsiung Museum of Fine Arts) ประเทศไต้หวัน ในปี 2567 โครงการนี้เจาะลึกถึงความลึกลับของกาลเวลา ของ “สิ่งที่เคยเป็น / กำลังเกิดขึ้น / กำลังจะมาถึง” อันเลือนราง ซึ่งเข้าใจกันว่าเป็นพลวัตของพลังที่สรรพสิ่งที่สัมพันธ์กันในลักษณะการเลี้ยวเบนของกระแสนคลื่น (diffraction) ซึ่งส่งอิทธิพลและกระทำต่อกันอย่างแยกไม่ออก

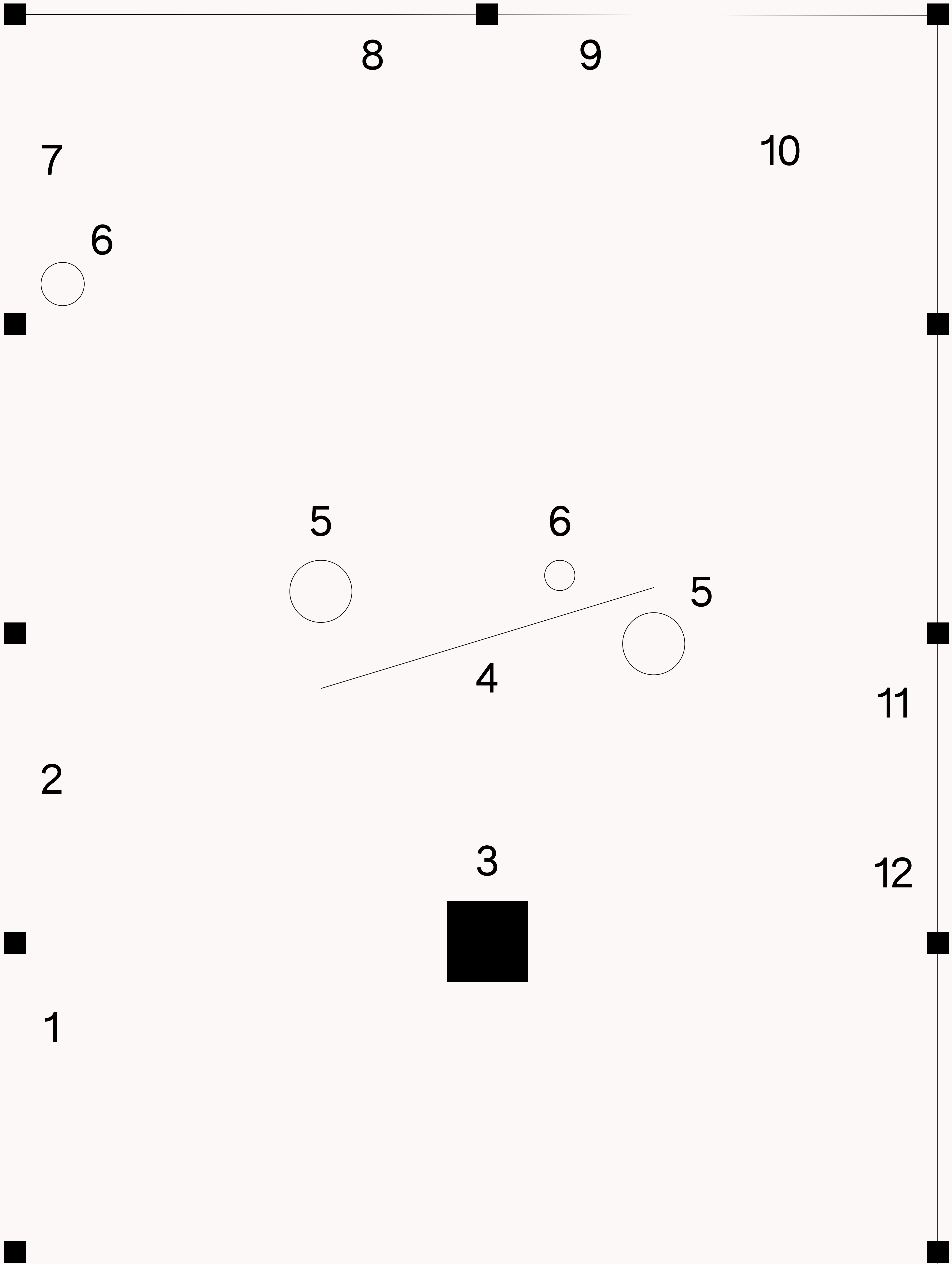
จิตติ เกษมกิจวัฒนา เป็นศิลปิน ภัณฑารักษ์อิสระ และนักการศึกษา เกิดที่กรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. 2512 พำนักและทำงานอยู่ที่กรุงเทพฯ จิตติอาศัยวิธีการวิจัยเป็นฐาน ที่สัมพันธ์กับการใช้ชุดข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และการทำงานอย่างเชื่อมโยงกับพื้นที่ เขาสนใจเรื่องความพัวพันในบริบทของประวัติศาสตร์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับกลศาสตร์ควอนตัมตามวิถีวิวัตนิยมใหม่ กระบวนการทางศิลปะของเขาประกอบด้วยการส่งผ่านเรื่องราว ความคิด และความทรงจำร่วมทางสังคมผ่านอุปกรณ์กล (object-device) จนถึงการแปลงหรือเปลี่ยนรูปข้อมูล เพื่อศึกษาถึงการสัมปยุตของสิ่งต่างๆ ทั้งในรูปแบบของการสนทนา การปะทะ รวมถึงความสัมพันธ์ที่เป็นการโต้ตอบโดยการอ่าน “ผ่านกันและกัน” (diffraction)

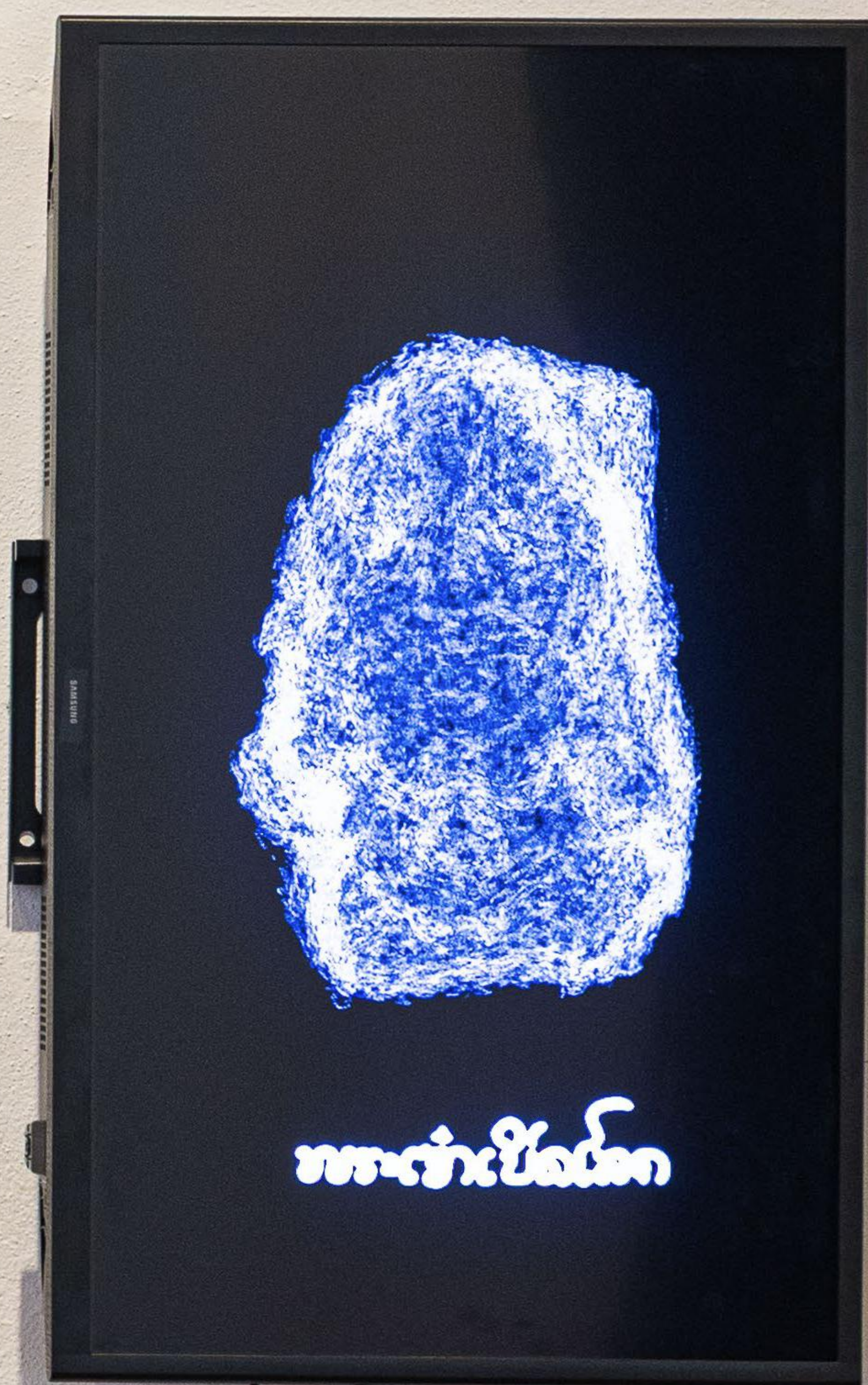
ตั้งแต่ พ.ศ. 2538 เป็นต้นมาเขาได้ร่วมแสดงผลงานในสถาบันศิลปะระดับชาติและนานาชาติเช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร หอศิลป์มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพฯ พิพิธภัณฑ์ศิลปะแห่งเมืองเกาสยุง พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย (MOCA) ไทเป Centre Pompidou ปารีส CEAC สหราชอาณาจักร Guangdong Times Museum กว่างโจว Le Plateau / Frac Ile-de-France ปารีส และ daadgalerie เบอร์ลิน จิตติเป็นหนึ่งในผู้รับทุนโครงการทุนสร้างสรรค์ศิลปกรรม ศิลป์พระศรี ครั้งที่ 22 พ.ศ. 2566 และโครงการศิลปินในพำนักในเบอร์ลิน โดยองค์กรแลกเปลี่ยนทางวิชาการของเยอรมนี (DAAD Artist-in-Berlin Programme) เมื่อ พ.ศ. 2557

นิทรรศการนี้จัดขึ้นโดยได้รับการสนับสนุนจาก Association Phenomenon สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม ประเทศไทย และอุทยานศิลปวัฒนธรรมแม่ฟ้าหลวง

PLATES

- ① Kala Ensemble

2023

2 Channels moving-image work with laser engraved brass disc

Dimension variable

Collection of Mae Fah Luang Art and Cultural Park

This piece was previously exhibited in the National Museum, Chiang Saen, as part of Thailand Biennale, Chiang Rai 2023.

ร้อยกรองกาล

2566

ผลงานศิลปะจัดวางสื่อผสม ประกอบด้วย ภาพเคลื่อนไหว 2 จอ และแผ่นทองเหลืองขึ้นลายด้วยเลเซอร์

ขนาดปรับตามพื้นที่

สมบัติของอุทยานศิลปวัฒนธรรมแม่ฟ้าหลวง

ผลงานชิ้นนี้จัดแสดงครั้งแรกในไทยแลนด์ เบียนนาเล่ เชียงราย 2023 ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเชียงใหม่
- ② The Seven Suns, Coda II

2025 - ongoing

Multimedia on Pub-Saa, mulberry paper booklet from the Myanmar-Thailand border and wooden framed peonies' stamen on a page from the artist's Paris journal

Dimensions variable

พระอาทิตย์ 7 ดวง, บทส่งท้ายของบทเพลง II

2568

ผลงานศิลปะจัดวาง ประกอบด้วย สื่อผสมบนพับสา สมุดกระดาษสาจากทำซีเหล็กและเกสรดอกไม้ต้นบนบันทึกในปารีส

ของศิลปินในกรอบไม้กฤษณา

ขนาดปรับตามพื้นที่

THE BEAUTY OF TIME

③ Untitled (Unobservable Universe)
2025
Site-specific installation: ink on paper,
nail and glass ball on preexisting
remain of wood
Dimension variable

ไม่มีชื่อ (จักรวาลที่รับรู้ไม่ได้)
2568
ผลงานศิลปะจัดวางเฉพาะที่ ประกอบด้วย
นำหมึกบนกระดาษ ตะปูและลูกแก้ว
บนซากต้นไม้
ขนาดปรับตามพื้นที่

④ Untitled (the universe is not locally real,
Tham Lanna II)
2025
Acrylic on linen canvas
Dimension 150 x 300 centimetre

ไม่มีชื่อ (เอกภพไม่มีอยู่จริง ณ ตำแหน่งแห่ง
ที่ใดที่หนึ่งเป็นการเฉพาะ, อักษรธรรมล้านนา II)
2568
สีอะครีลิคบนแคนวาสลินิน
ขนาด 150 x 300 เซนติเมตร

- ⑤ Untitled (Rama Yantra)
2022
Wooden construction and acrylic paint on metal stands
Dimension variable
These pieces were previously exhibited in Bangkok Art Biennale 2022, as parts of a multimedia installation entitled “silentDREAM” at The Prelude : One Bangkok.

ไม่มีชื่อ (รามยันตร)
2565
โครงสร้างไม้และสีอะคริลิคบนแท่นวางเหล็ก
ขนาดปรับตามพื้นที่
ผลงานชุดนี้เป็นส่วนหนึ่งของผลงานศิลปะจัดวางสื่อผสม “เมืองดาหลับ” ณ เดอะพรีลูด : วันแบงค็อก ในบางกอกอาร์ตเบียนนาเล่ 2022
- ⑥ Untitled (X2568)
2025
Wooden masks (inspired by Ayok mask of the Plang (Tai Luay or Lua) Ethnic Group) on metal stands
Dimension variable

ไม่มีชื่อ (X2568)
2568
หน้ากากไม้ (แรงบันดาลใจจากหน้ากากอายุของกลุ่มคนปลั่ง (ไตหลอย-ลัวะ))
ขนาดปรับตามพื้นที่

UNIVERSUM NON IN LOCO VERUM EST

⑦ Untitled (48°52'11"N 2°21'09.49"E)
2025
Acrylic on 5 linen canvas-boards and
goldleaves
Dimensions variable

ไม่มีชื่อ (48°52'11"N 2°21'09.49"E)
2568
สื่อครีติกบนแผ่นแคนวาสบอร์ดและ
ทองคำเปลว
ขนาดปรับตามพื้นที่

⑧ Kala Ensemble
2023
2 Channels moving-image work
with laser engraved brass disc
Dimension variable
Collection of Mae Fah Luang Art
and Cultural Park
This piece was previously exhibited in the
National Museum, Chiang Saen, as part of
Thailand Biennale, Chiang Rai 2023.

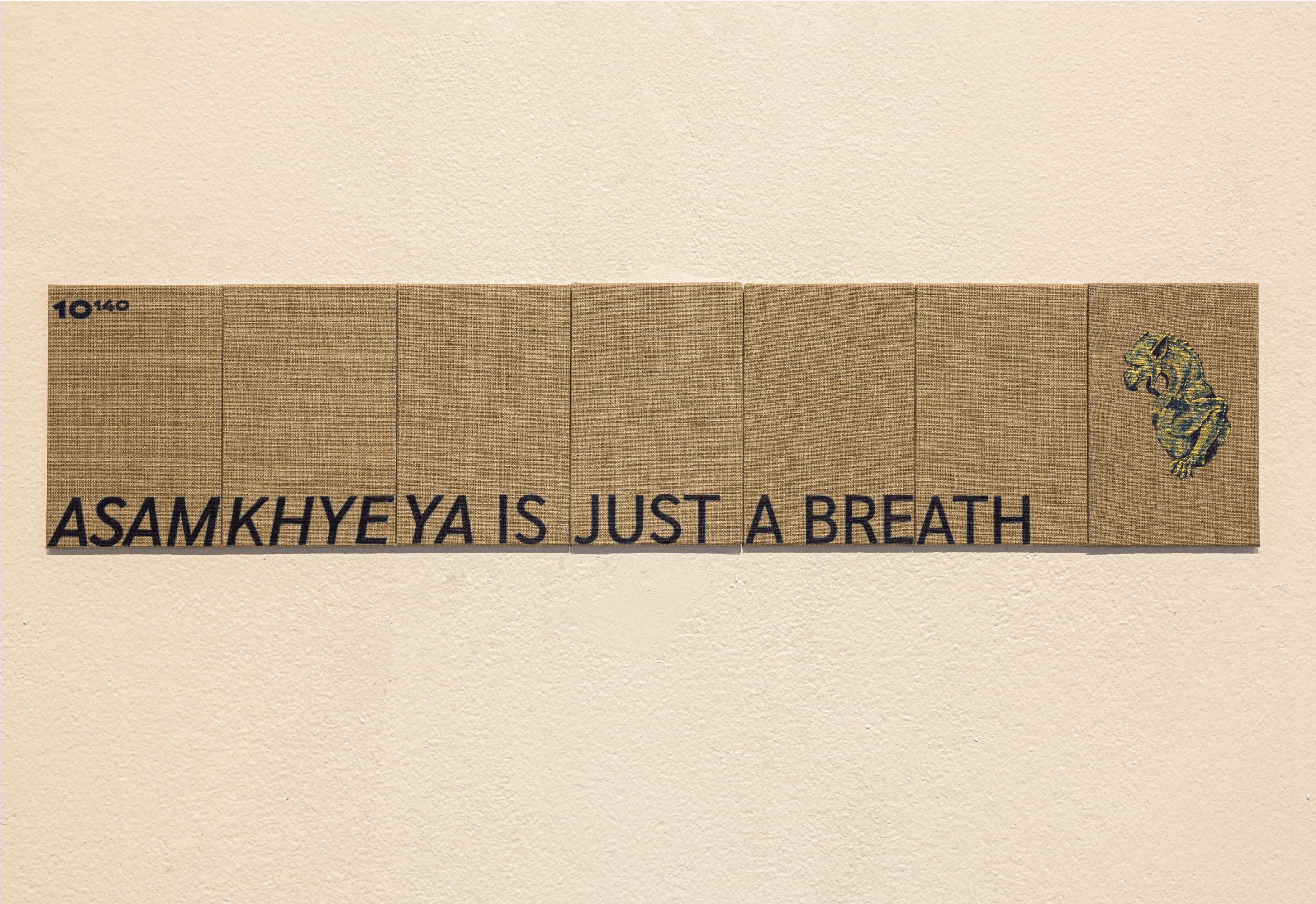
ร้อยกรองกาล
2566
ผลงานศิลปะจัดวางสื่อผสม ประกอบด้วย
ภาพเคลื่อนไหว 2 จอ และแผ่นทองเหลือง
ขินลายด้วยเลเซอร์
ขนาดปรับตามพื้นที่
สมบัติของอุทยานศิลปวัฒนธรรมแม่ฟ้าหลวง
ผลงานชิ้นนี้จัดแสดงครั้งแรกในไทยแลนด์
เบียนนาเล่ เชียงราย 2023 ณ พิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติเชียงใหม่

⑨ Le palais du fruit / photon
2025
Wooden-framed color pencil
on found object
Dimension variable

พระราชวังผลไม้และโฟตอน
2568
ดินสอสีบนถั่วผลไม้ของร้านแห่งหนึ่ง
ในกรุงปารีสในกรอบไม้ถูกระจก
ขนาดปรับตามพื้นที่

⑩ Untitled (48°52'11"N 2°21'09.49"E / 19°54'34"N 99°49'39"E)
2025
Multimedia sculpture with 'Tung' by Kitdanai Sombatmai
Dimension variable

ไม่มีชื่อ (48°52'11"N 2°21'09.49"E / 19°54'34"N 99°49'39"E)
2568
ประติมากรรมสื่อผสม ประกอบด้วยตุ๊กตางานของคุณกฤตคุณัย สมบัติใหม่
ขนาดปรับตามพื้นที่

⑪ Untitled (srog shing : cosmo axis)
2022/25
Pinewood and Sandalwood construction
with ink on paper in wooden frame
Dimensions variable

ไม่มีชื่อ (ชกชก : แกนจักรวาล)
2565/2568
โครงสร้างไม้จันทร์หอมกับไม้สนและหมึก
บนกระดาษในกรอบไม้กระดาน
ขนาดปรับตามพื้นที่

⑫ Untitled (Asamkhyeya is just a breath)
2025
Acrylic on 7 linen canvas-boards
and goldleaves
Dimensions variable

ไม่มีชื่อ (อสงไขยก็แค่ลมหายใจเดียว)
2568
สื่อครีลิคบนแผ่นแคนวาสบอร์ดและ
ทองคำเปลว
ขนาดปรับตามพื้นที่

EXCAVATING ENTANGLED TIME

ARCHAEOLOGY AND THE QUANTUM OTHERWISE

PATHOMPONG
MANAKITSOMBOON

When we think of archaeology, we often imagine the careful excavation of buried objects—fragments of pottery, bones, structures—unearthed by hand and brush from layers of earth. In this traditional sense, archaeology is a practice of recovering the material past—not only what has survived, but also what has been forgotten, buried, or neglected. Yet beyond its traditional role, archaeology can also be understood as a way of uncovering systems of meaning, excavating the silent architectures that shape how we think, remember, and narrate history.

This invites us to reconsider what it means to do history—not as a passive act of uncovering, but as an active mode of negotiation between what is visible and what is obscured. What if the past were not simply behind us, laid out in neat succession, but scattered, entangled, and still responsive—more like a quantum field of potentials than a linear timeline? If archaeology becomes conceptual, then time itself becomes unstable. The past becomes an unfinished resonance—an unfolding presence, where even discarded fragments may return with renewed resonance.

Michel Foucault's rethinking of archaeology responds directly to such questions. For him, archaeology was not a metaphor, but a method—a systematic practice of tracing how discourses emerge, operate, and shift. History, in this formulation, is a terrain of discontinuities, not of progress. It is marked by ruptures, silences, and thresholds, which he calls epistemes—the conditions that govern what can be said and thought. When Foucault writes, "The problem is no longer one of tradition, of tracing a discourse back to its origin, but of archaeology, of describing the archive" (Foucault 1972), he redirects our attention away from lineage toward structure. Describing an archive always risks reinscribing it; every excavation is also a form of reconstitution.

Such concerns reverberate in media archaeology, which turns this discursive focus toward technologies, formats, and platforms. Instead of following the story of invention and innovation, media archaeology listens for what was excluded: the failed devices, obsolete interfaces, strange machines that never became mainstream. Siegfried Zielinski, one of the key figures in media archaeology, calls this the "deep time" of media—a geology of technological sediment that resists teleology (Zielinski 2006). He writes, "There is no history, only histories," suggesting that the past is plural, fractured, and always partial. Accessing these fractured pasts requires methods that can tune in to what the dominant timeline silences: undercurrents, interruptions, and peripheral signals.

Zielinski's variantology offers one such method. Rather than seeking a singular origin, it turns toward the unusual and the peripheral. It encourages us to examine forgotten pathways, overlooked ideas, and alternative trajectories. It is a search not for the origin but for the outlier, not for the universal but for the strange. Variantology invites us to think of history as a field of possibility, where speculative futures and failed pasts coexist. When we begin to think like this, we find ourselves echoing ideas from quantum theory—particularly

entanglement and superposition, which describe systems in which states do not exist independently but in relation. Histories, too, can be understood as entangled. Every telling is an act of collapsing a field of possibility into one version, one account, one memory.

The quantum metaphor unsettles familiar categories. From this perspective, time is not linear but probabilistic. What was, what is, and what might be are never fully separate. Instead, they interfere, echo, and sometimes contradict. The observer, whether an artist, a historian, or a writer, does not simply recover the past but participates in shaping how the past materializes. If time is entangled, then the act of narrating history becomes a question of power: who gets to define which past becomes present.

Building on this entangled view of temporality and authorship, Karen Barad's theory of agential realism adds another layer to the conversation. Instead of seeing individuals as fixed and autonomous, Barad argues that entities emerge through their relationships—with others, with matter, and with meaning. Knowledge is not something static or separate; it is shaped through interaction and entanglement. History is not simply retrieved but enacted through interpretation. Each act of interpretation becomes an intervention in a field of possible meanings. Barad also challenges the division between matter and meaning, showing how the two are always connected. Meaning never exists apart from its material context, and material processes are inherently interpretive. Speculation is not about escaping reality—it is an ethical response to its complexity. Embracing uncertainty allows for new ways of engaging with history, along with new responsibilities, once we release the pursuit of total objectivity (Barad 2007).

This shift in perspective prompts a broader reconsideration of time itself. Outside of Western thought, many ancestral cosmologies have long understood time as spiral, recursive, or ceremonial. Myths and rituals are not mere traditions; they are techniques for holding together multiple temporalities. Rather than placing myth in the past, these systems allow it to coexist with the present, to speak again and again. Theravāda Buddhist cosmology, for example, introduces the concept of a kalpa¹, which is often translated as an aeon or world cycle, that structures time not as a linear progression but as a vast, recursive unfolding of cosmic history. Here, time is conceived not as singular, but as layered with repetitions, echoing cycles, and latent futures. The notion that multiple enlightened beings may emerge within a single kalpa reveals a temporal logic in which past, present, and future are not discrete phases but overlapping potentials.

Rather than a linear progression, this cosmological framing offers a metaphorical counterpart to the principle of superposition in quantum theory, where multiple outcomes exist in parallel until observation collapses them into a single reality. The kalpa becomes a

speculative structure of time: a container of many pasts and many futures, entangled and unresolved. Sacred temporality, seen through this lens, resists both chronology and closure. Ritual, likewise, functions like a quantum state—active, contextual, and waiting to be observed.

Viewed through this comparison, one might suggest that these practices, through their own cosmological logics, resonate with what quantum theory calls superposition where multiple realities overlap and await collapse through attention. In this sense, we might think of myth as doing something similar to quantum superposition, allowing different layers of meaning and moments in time to exist side by side, resonating across generations.

This layered sense of time aligns closely with the entangled, non-linear temporality suggested by quantum thinking. Both challenge the modern Western notion of time as singular, empty, and progressive. Both resist the idea that history unfolds in straight lines. Might we say that these practices have always already theorized what it now calls speculative time?

If we take this seriously, the archive becomes less a static repository than a volatile system that is alive with signals, gaps, and noise. To work with history is not to uncover a stable truth but to navigate a field of relations, contingencies, and exclusions. This is the space of speculative historiography. In other words, it is an approach that treats the past not as a fixed sequence of events, but as a performative engagement with what remains possible. Art takes on this role—not to depict the past, but to reroute it, remix it, or make it leak into the now.

Perhaps history is less a story than a choreography—an ongoing performance of relations across time, space, and matter. Thinking with archaeology, variantology, and quantum theory draws us into this instability, urging us to embrace contradiction, simultaneity, and emergence as foundational conditions of knowing. It is a way of listening to the field, attuning to the frequencies of the forgotten, and tracing the outlines of what might still become. It does not resolve but resonates. This approach refuses closure. It welcomes ambiguity. It asks us to unlearn mastery and dwell in multiplicity. And in doing so, it insists that memory is never complete, that time is always in motion, and that meaning must be made—and remade—together.

REFERENCES

Foucault, Michel. *The Archaeology of Knowledge*. Translated by A. M. Sheridan Smith. New York: Pantheon Books, 1972.

Zielinski, Siegfried. *Deep Time of the Media: Toward an Archaeology of Hearing and Seeing by Technical Means*. Cambridge, MA: MIT Press, 2006.

Barad, Karen. *Meeting the Universe Halfway: Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning*. Durham: Duke University Press, 2007.

APPENDIX

¹A kalpa (Pāli: kappa) is an immense cycle of cosmic time in Theravāda Buddhist cosmology, often described through metaphors that gesture to its near-incomprehensible duration—such as the time it would take to wear down a mountain by brushing it once every hundred years with a piece of silk. Each kalpa allows for the arising of multiple enlightened beings. In the current era, known as the Bhadrakalpa, four Buddhas have already appeared—Kakusandha, Konāgamana, Kassapa, and Gotama—with the future Buddha, Metteyya (Maitreya), yet to come. This layered temporality, where multiple Buddhas appear within a single cosmic cycle, reflects a nonlinear, recursive view of time. A striking material manifestation of this cosmology can be found at Wat Phra Phutthabat Si Roi, located in Mae Rim District, Chiang Mai, Thailand, where a stone bears what are believed to be the superimposed footprints of all four past Buddhas. The site, and its legend, encapsulate how sacred geography and myth can hold together overlapping temporalities within a single symbolic space.

EXCAVATING ENTANGLED TIME

ARCHAEOLOGY AND THE QUANTUM OTHERWISE

ปฐมพงศ์
มานะกิจสมบูรณ์

เมื่อพูดถึงโบราณคดี ภาพที่มักผุดขึ้นมาในหัวคือการขุดค้นวัตถุที่ถูกฝังอยู่ใต้ดินอย่างระมัดระวัง ไม่ว่าจะเป็นเศษเครื่องปั้นดินเผา กระดูก หรือซากสิ่งปลูกสร้างซึ่งค่อยๆถูกเงยขึ้นมาจากชั้นดินด้วยมือ และแปร่งอย่างละเมียดละไม โบราณคดีในความหมายดั้งเดิมจึงเป็นการฟื้นคืนอดีตผ่านวัตถุที่จับต้องได้ ทั้งสิ่งที่ยังคงหลงเหลืออยู่ และสิ่งที่ถูกลิ้ม ถูกฝังกลบ หรือถูกทอดทิ้งไปอย่างเงียบเชียบ หากมองให้กว้างออกไป โบราณคดีอาจเป็นวิธีหนึ่งในการเปิดเผยระบบของความหมายและการรับรู้ เป็นการขุดค้น โครงสร้างเจียบงันที่กำหนดรูปแบบของการคิด ความทรงจำ และเรื่องเล่าในประวัติศาสตร์ มุมมองนี้ เปิดโอกาสให้เรากลับมาทบทวนใหม่ว่า เราควรมองและทำความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์อย่างไร บางที มันอาจไม่ใช่แค่การเปิดเผยสิ่งที่ซ่อนอยู่ แต่คือการต่อร่องระหว่างสิ่งที่มองเห็นได้กับสิ่งที่ถูกกลบไว้ แล้วถ้า อดีตไม่ได้เรียงตัวอย่างเป็นระเบียบอยู่เบื้องหลังเรา แต่กลับกระจัดกระจาย พัวพัน และยังคงเคลื่อนไหว ตอบสนองอยู่เสมอ อดีตอาจจะไม่ได้ทอดยาวเป็นเส้นเวลาตรงๆ แต่อาจคล้ายกับสนามพลังงานที่เต็มไปด้วยความเป็นไปได้ต่างๆ หากทำความเข้าใจโบราณคดีในฐานะแนวคิด เวลาเองก็จะไม่เสถียรอีกต่อไป อดีตจะกลายเป็นเสียงสะท้อนที่ยังไม่จบสิ้น เป็นการคลี่คลายของตัวตน ที่แม้แต่เศษซากที่เคยถูกละทิ้งไปแล้ว ก็อาจกลับมาเปล่งเสียงขึ้นอีกครั้งในนิยามใหม่

การทบทวนแนวคิดเรื่องโบราณคดีของ Michel Foucault อาจเป็นการตอบคำถามเหล่านี้อย่างชัดเจน Foucault ไม่ได้มองโบราณคดีในเพียงฐานะคำเปรียบเปรยหากแต่คือระเบียบวิธีทางความคิด เป็นกระบวนการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อสำรวจการก่อรูป การทำงาน และการเปลี่ยนผ่านของวาทกรรมต่างๆ ภายใต้ มุมมองนี้ ประวัติศาสตร์ไม่ใช่ภาพของความต่อเนื่องหรือความก้าวหน้า แต่คือพื้นที่ของความไม่ต่อเนื่อง เต็มไปด้วยรอยแยก ความเจียบ และเส้นแบ่ง ซึ่งเขาเรียกว่า “episteme” หรือชุดของเงื่อนไขที่กำหนดว่าอะไรสามารถถูกพูดหรือถูกรับรู้ได้ โดย Foucault อธิบายว่า “ปัญหาไม่ได้อยู่ที่การย้อนกลับไปหาต้นกำเนิดของวาทกรรมอีกต่อไป แต่เป็นเรื่องของโบราณคดี การสำรวจการก่อรูปของคลังความรู้” (Foucault 2019) คำอธิบายนี้พาเราหันเหจากแนวคิดเรื่องเชื้อสายไปสู่การพินิจต่อโครงสร้าง การทำความเข้าใจต่อ โครงสร้างของคลังความรู้นั้นมาพร้อมกับความเสี่ยงในการผลิตซ้ำมันขึ้นมาใหม่ การขุดค้นเช่นนี้จึงไม่ใช่เพียงการเปิดเผยอดีต แต่เป็นการประกอบสร้างประวัติศาสตร์ขึ้นมาใหม่ทุกครั้งที่เราลงมือสำรวจมัน

แนวคิดนี้สะท้อนชัดเจนในโบราณคดีสื่อ (media archaeology) ซึ่งนำเอามิติของวาทกรรมมาประสานเข้ากับเทคโนโลยี ฟอรัมเมต และแพลตฟอร์มต่างๆ แทนที่จะเล่าเรื่องราวของการประดิษฐ์คิดค้นหรือความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในลักษณะเส้นตรง โบราณคดีสื่อกลับพาเราหันไปสำรวจสิ่งที่ถูกละเลย และมักหล่นหายจากหน้าประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นนวัตกรรมที่ล้มเหลว อินเทอร์เน็ตที่ล้าสมัย หรือเครื่องจักรประหลาดที่ไม่เคยเข้าสู่กระแสหลัก Siegfried Zielinski หนึ่งในนักคิดสำคัญของแนวคิดนี้ เรียกมิติทางเวลาที่ซ่อนอยู่เหล่านี้ว่า “เวลาลึกของสื่อ” (deep time of the media) เปรียบเสมือน ชั้นตะกอนของเทคโนโลยีที่ทับถมอยู่ใต้ผิวหน้าของประวัติศาสตร์กระแสหลัก และต่อต้านการมองประวัติศาสตร์แบบเส้นตรงที่เน้นลำดับเหตุการณ์หรือความคืบหน้า Zielinski เสนอว่า “ไม่มีประวัติศาสตร์หนึ่งเดียว มีแต่ประวัติศาสตร์ทั้งหลาย” (Zielinski 2006) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าอดีตไม่ได้เป็นเรื่องเล่าเดียวที่สอดคล้องกันอย่างราบรื่น หากแต่เป็นสิ่งที่แตกร้าว ทับซ้อน และไม่เคยสมบูรณ์ในตัวมันเอง การเข้าถึงอดีตที่แตกร้าวเหล่านี้ จำเป็นต้องอาศัยวิธีการที่สามารถเข้าถึงสิ่งซึ่งประวัติศาสตร์กระแสหลักพยายามปิดซ่อนหรือทำให้เลือนหายไป กล่าวคือ สิ่งที่ถูกทำให้เลือนหายเหล่านี้ มักปรากฏ

รูปของแรงขับเคลื่อนที่ซ่อนอยู่ใต้โครงสร้างทางสังคม การแทรกแซงช่วงเวลาที่ไม่มีใครรับรู้ หรือสัญญาณเบาบางจากพื้นที่ชายขอบที่ไม่มีที่ยืนในเรื่องเล่าหลักของประวัติศาสตร์

Zielinski เสนอผ่านแนวคิดวารีเนียนโทโลยี (variantology) ว่าการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์นั้นไม่จำเป็นต้องตั้งต้นจากจุดกำเนิดที่เป็นเอกภาพ หากแต่ควรหันไปสนใจสิ่งที่ยูนอกขอบ ความแปลกประหลาด และสิ่งที่ไม่เคยได้รับการยอมรับเป็นศูนย์กลาง วารีเนียนโทโลยีเปิดพื้นที่ให้เราตรวจสอบเส้นทางที่ถูกกลืน แนวคิดที่เคยถูกมองข้าม และความเป็นไปได้ทางประวัติศาสตร์ที่ไม่เคยถูกนับรวม วารีเนียนโทโลยีจึงพาเรามองประวัติศาสตร์ในฐานะพื้นที่ที่เต็มไปด้วยความเป็นไปได้ ที่ซึ่งอดีตที่ลึ้มเหลวกับอนาคต ในจินตนาการยังคงอยู่ร่วมกันได้ การมองประวัติศาสตร์ในเชิงนี้ชวนให้นึกถึงแนวคิดบางแง่มุมในทฤษฎีควอนตัม โดยเฉพาะเรื่อง “การพัวพัน” (entanglement) และ “การซ้อนทับ” (superposition) ซึ่งมองว่าสถานะต่างๆ ไม่ได้ดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างกัน ในทำนองเดียวกันนั้นประวัติศาสตร์อาจถูกเข้าใจในฐานะของชุดของความเป็นไปได้ที่พัวพันกันอยู่ และทุกครั้งที่เราเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ออกมา เรากำลังเลือกที่จะเล่าเรื่องหนึ่งในหลายเวอร์ชันที่อาจเป็นไปได้หนึ่งเรื่อง หนึ่งความทรงจำ หนึ่งมุมมอง ที่กลายเป็นหนึ่งเรื่องที่เรารู้จัก

ภาพจำลองของควอนตัมตั้งคำถามต่อกรอบคิดที่คุ้นชินโดยเฉพาะเรื่องของเวลาที่จากเดิมเคยถูกมองว่าเป็นเส้นตรง ถูกแทนที่ด้วยความเป็นไปได้หลากหลาย อดีต ปัจจุบัน และอนาคตไม่ใช่สิ่งที่แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาด หากแต่ส่งอิทธิพลต่อกัน สะท้อนกัน และบางครั้งก็ขัดแย้งกันเอง ในที่นี้ ผู้สังเกตการณ์ ที่ไม่ว่าจะเป็นศิลปิน นักประวัติศาสตร์ หรือนักเขียน ไม่ได้มีหน้าที่แค่เปิดเผยอดีตผ่านเรื่องเล่า แต่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดว่าอดีตจะปรากฏออกมาอย่างไร และหากเวลานั้นพัวพันกันอยู่จริงๆ การเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ก็ไม่ใช่เรื่องกลางๆอีกต่อไป แต่กลายเป็นคำถามเชิงอำนาจว่า ใครมีสิทธิ์เลือกที่จะให้อดีตแบบไหนกลายเป็นสิ่งที่เราเรียกว่าปัจจุบัน

หากมองต่อยอดจากแนวคิดเรื่องเวลาที่พัวพันกันและบทบาทของผู้เล่าซึ่งไม่มั่นคงตายตัว Karen Barad ได้นำเสนอทฤษฎี Agential Realism ที่เข้ามาเติมชั้นความคิดในบทสนทนานี้ เธอชี้ให้เห็นว่าตัวตนของสิ่งต่างๆ ไม่ได้ดำรงอยู่โดยลำพังหรือมีความเป็นอิสระโดยสมบูรณ์ หากแต่ก่อร่างขึ้นผ่านความสัมพันธ์กับผู้อื่น กับวัตถุ และกับความหมาย ความรู้จึงไม่ใช่สิ่งคงที่หรือแยกขาดจากโลก แต่เป็นผลลัพธ์ของการปฏิสัมพันธ์และการพัวพันอย่างต่อเนื่อง ในมุมนี้ ประวัติศาสตร์ไม่ใช่สิ่งที่เราย้อนกลับไปค้นพบเพียงอย่างเดียว แต่ปรากฏขึ้นใหม่ในทุกครั้งที่เกิดการตีความ ซึ่งแต่ละการตีความก็คือการมีส่วนร่วมในการกำหนดว่า ความหมายแบบใดจะเผยตัวขึ้นจากความเป็นไปได้หลากหลาย Barad ยังตั้งคำถามต่อการแยกวัตถุออกจากความหมาย โดยเสนอว่าสองสิ่งนี้ไม่เคยแยกจากกันได้เลย ความหมายผูกติดอยู่กับบริบททางวัตถุ ขณะเดียวกัน วัตถุก็เปิดรับการตีความอยู่ในตัว การตั้งสมมติฐานหรือการจินตนาการจึงไม่ใช่การหลีกหนีจากความจริง

แต่เป็นวิธีรับมือกับความซับซ้อนของโลกอย่างระมัดระวังและใส่ใจ การเปิดใจต่อความไม่แน่นอน จึงกลายเป็นหนทางหนึ่งในการเข้าใจประวัติศาสตร์ในแบบใหม่ ที่มาพร้อมความรับผิดชอบใหม่ต่อการรับรู้และการเล่าเรื่อง (Barad 2007)

การเปลี่ยนมุมมองนี้กระตุ้นให้กลับมาทบทวนแนวคิดเรื่องเวลาในระดับที่ลึกซึ้งมากขึ้น ไม่ใช่แค่ในแบบตะวันตกที่คุ้นเคย แต่รวมถึงมุมมองทางจักรวาลวิทยาของวัฒนธรรมอื่นๆ ที่มองเวลาในแบบหมุนวน เป็นวัฏจักร หรือเกี่ยวพันกับพิธีกรรม ตำนานและพิธีกรรมในบริบทเหล่านี้จึงไม่ใช่เพียงมรดกทางวัฒนธรรม หากแต่คือเทคนิคในการเชื่อมประสานหลายระนาบของเวลาให้คงอยู่ร่วมกัน แทนที่จะมองว่าตำนานอยู่ในอดีต มันกลับมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และสามารถนำมาเล่าซ้ำใหม่ได้เรื่อยๆ ในจักรวาลวิทยาแบบพุทธเถรวาท มีแนวคิดเรื่อง “กัลป์” ซึ่งหมายถึงช่วงเวลาขนาดใหญ่ของจักรวาล แนวคิดนี้จัดโครงสร้างของเวลาในลักษณะที่ไม่เป็นเส้นตรง แต่เป็นช่วงเวลาที่ยืดยาว เวียนกลับ และทับซ้อนกัน รวมถึงอนาคตที่ยังไม่เปิดเผย เหมือนวงโคจรของจักรวาลที่มีการเกิดขึ้นใหม่ซ้ำแล้วซ้ำเล่า การที่สามารถมีพระพุทธเจ้าหลายองค์สามารถอุบัติขึ้นในกัลป์เดียวกัน สะท้อนให้เห็นตรรกะในระบบเวลาที่ไม่ได้แบ่งแยกอดีต ปัจจุบัน และอนาคตอย่างชัดเจนแต่เปิดให้ทั้งหมดดำรงอยู่ร่วมกันในลักษณะที่ซ้อนทับกันได้มุมมองแบบจักรวาลวิทยานี้ เสนอภาพเปรียบเทียบที่สอดคล้องกับหลักการในทฤษฎีควอนตัมเรื่องการซ้อนทับที่ระบุว่า ผลลัพธ์ความเป็นไปได้หลากหลายแบบสามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้ จนกระทั่งจะมีการสังเกตเห็นที่ทำให้หนึ่งในสิ่งนั้นปรากฏเป็นความจริงเพียงหนึ่งเดียว กัลป์ในที่นี้จึงกลายเป็นโครงสร้างของเวลาเชิงสมมุติ เป็นพื้นที่ที่บรรจุดีดและอนาคตไว้หลากหลายรูปแบบ ทั้งที่ยังพันกันอยู่และยังไม่แน่ชัด เมื่อมองผ่านเลนส์นี้เวลาเชิงศักดิ์สิทธิ์ดูจะไม่ยึดติดกับลำดับเหตุการณ์หรือจุดจบแบบตายตัว พิธีกรรมเองก็ทำงานในลักษณะเดียวกับสถานะควอนตัม เปี่ยมด้วยพลวัต เชื่อมโยงกับบริบท และเฝ้ารอจังหวะที่จะถูกมองเห็น

เราอาจพูดได้ว่าความเป็นจริงหลายแบบสามารถดำรงอยู่พร้อมกันได้ จนกว่าจะมีใครสักคนมองเห็นหรือให้ความสนใจ จึงทำให้ความเป็นไปได้นั้นยุบตัวลงเหลือเพียงหนึ่งเดียว ในแง่นี้ ตำนานก็อาจกำลังทำหน้าที่คล้ายคลึงกัน ด้วยการเปิดพื้นที่ให้ความหมายหลายระดับ และช่วงเวลาหลายแบบซ้อนทับอยู่ร่วมกันและข้ามผ่านรุ่นสู่รุ่นความเข้าใจเวลาแบบนี้เต็มไปด้วยชั้นของความเป็นไปได้และความพัวพันกันอย่างต่อเนื่อง คล้ายกับวิถีคิดในฟิสิกส์ควอนตัม ที่ไม่เชื่อว่าเวลาจะดำเนินไปเป็นเส้นตรงเพียงเส้นเดียว ทั้งสองแนวคิดต่างก็ท้าทายความเข้าใจแบบตะวันตกสมัยใหม่ที่เคยคิดว่าเวลาเป็นสิ่งที่มีแค่หนึ่งเดียว ว้างเปล่า และมุ่งไปข้างหน้าอย่างเป็นระเบียบ บางที่เราอาจตั้งคำถามกลับได้ว่า กระบวนปฏิบัติเหล่านี้เอง อาจเป็นผู้วางรากฐานของสิ่งที่ปัจจุบันเราเรียกมันว่า “เวลาเชิงสมมุติ” (speculative time) มาโดยตลอด?

คลังข้อมูลอาจไม่ใช่แค่พื้นที่เก็บสิ่งของในอดีตที่ถาวรและตายตัวอีกต่อไป แต่มันคือระบบที่มีชีวิต เคลื่อนไหว เต็มไปด้วยสัญญาณ ช่องโหว่ และเสียงรบกวน การศึกษาประวัติศาสตร์จึงไม่ใช่เรื่องของการค้นหาความจริงที่มั่นคง แต่เป็นการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อน เงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงได้ และสิ่งที่เคยถูกละเลย เปิดพื้นที่ให้กับ “ประวัติศาสตร์เชิงสมมุติ” (speculative historiography) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือวิธีที่ไม่ยึดติดกับลำดับเหตุการณ์ แต่เน้นการมีส่วนร่วมกับสิ่งที่ยังคงเปิดอยู่ ยังเป็นไปได้ ศิลปะจึงเข้ามามีบทบาท ไม่ใช่เพื่อย้อนอดีต แต่เพื่อเปลี่ยนทางมัน สร้างใหม่ หรือเปิดให้มันรั่วไหลเข้ามาในปัจจุบัน

บางทีประวัติศาสตร์อาจไม่ใช่เรื่องเล่าที่มีจุดเริ่มต้นและจุดจบในตัวเอง หากคือ “ท่วงทำนองของความสัมพันธ์” อาจเป็นเหมือนการแสดงที่ดำเนินไปเรื่อยๆ ผ่านความสัมพันธ์ของเวลา พื้นที่ และสิ่งต่างๆรอบตัว เมื่อคิดควบคู่ไปกับแนวทางของโบราณคดี วาเรียนโทโลยี และทฤษฎีควอนตัม เราเริ่มเปิดรับสิ่งที่ไม่แน่นอน การเกิดขึ้นซ้อนกัน และความเปลี่ยนแปลงที่ไม่สิ้นสุด มันคือวิธีการฟังสิ่งที่อยู่รอบตัว รับสัญญาณจากสิ่งที่ถูกลืม และจับเค้าลางภาพของสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้น ไม่ใช่เพื่อมุ่งหาคำตอบสุดท้าย หากเพื่อยอมให้ทุกอย่างยังคงก้องสะท้อนอยู่ มันไม่ต้องการความชัดเจนเสมอไป แต่มองเห็นคุณค่าในความไม่แน่นอน มันชวนให้เราละทิ้งวิถีคิดแบบเจ้าของความรู้ และหันมาอยู่ร่วมกับความหลากหลาย และสิ่งนี้เองทำให้เราตระหนักว่าความทรงจำไม่เคยครบถ้วน เวลาไม่เคยหยุดนิ่ง และความหมายไม่ใช่สิ่งที่รอให้พบ แต่เป็นสิ่งที่เราต้องร่วมกันสร้างขึ้นใหม่เสมอ

อ้างอิง

Foucault, Michel. *The Archaeology of Knowledge*. Translated by A. M. Sheridan Smith. New York: Pantheon Books, 1972.

Zielinski, Siegfried. *Deep Time of the Media: Toward an Archaeology of Hearing and Seeing by Technical Means*. Cambridge, MA: MIT Press, 2006.

Barad, Karen. *Meeting the Universe Halfway: Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning*. Durham: Duke University Press, 2007.

ภาคผนวก

¹ คำว่า 'กัลป์' ในจักรวาลวิทยาพุทธแบบเถรวาท หมายถึงวัฏจักรของเวลาในระดับจักรวาลที่มีระยะยาวนานเกินจะจินตนาการได้ โดยมีกอธิบายผ่านอุปมา เช่น เวลาที่จะใช้ในการทำให้ภูเขาทั้งลูกสึกกร่อนจนหมดสิ้น หากใช้ผ้าไหมสัมผัสเพียงครั้งเดียวในทุกๆหนึ่งร้อยปีแต่ละกัลป์เปิดโอกาสให้มีพระพุทธเจ้าหลายองค์อุบัติขึ้นในกัลป์ปัจจุบันซึ่งเรียกว่า ภัทระกัป ได้มีพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นแล้วสี่พระองค์ ได้แก่ กกุสันธะ โทณาคมนะ กัสสปะ และโคตมะ โดยยังมีพระศรีอารย์ (เมตเตยยะ) ที่จะอุบัติในอนาคต แนวคิดเรื่องเวลาแบบซ้อนชั้นซึ่งมีพระพุทธเจ้าหลายองค์ปรากฏในกัปเดียวนี้ สะท้อนมุมมองต่อเวลาที่ไม่เป็นเส้นตรง หากแต่เวียนกลับเป็นวัฏจักร

ตัวอย่างทางวัตถุที่แสดงออกถึงจักรวาลวิทยานี้สามารถพบได้ที่วัดพระพุทธบาทสี่รอย อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีหินก้อนหนึ่งที่เชื่อกันว่าเป็นรอยพระพุทธรูปซ้อนกันของพระพุทธเจ้าทั้งสี่พระองค์ในอดีต สถานที่แห่งนี้และตำนานที่รายล้อม แสดงให้เห็นถึงวิธีที่ภูมิศาสตร์ศักดิ์สิทธิ์และตำนานสามารถถักทอเวลาหลายชั้นไว้ในพื้นที่สัญลักษณ์เพียงหนึ่งเดียว

CREDITS

Published on the occasion of the exhibition The Beauty of Time : ความงามแห่งกาลเวลา, the second rendition of Epilogue, a three-part interdisciplinary project on time, presented at Hor Kaew, Mae Fah Luang Art and Cultural Park, Chiang Rai from 18 July 2025 - 18 July 2026.

“The Beauty of Time : ความงามแห่งกาลเวลา” is made possible with generous support from Association Phenomenon, Office of Contemporary Art and Culture, Ministry of Culture, Thailand and Mae Fah Luang Art and Cultural Park.

PRODUCTION

Thakol Khaosa-ad
Surayuth Jitmanowan

INSTALLATION TEAM

Thakol Khaosa-ad
CGRAM_CANVAS

EBOOK

Introduction: Phatarawadee Phataranawik
Excavating Entangled Time: Pathompong Manakitsomboon
Graphic design: Natthorn Tansurat
Photographer: Wanchai Phutthawarin

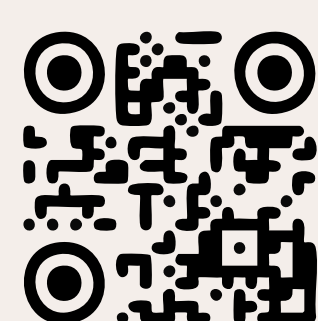
SPECIAL THANKS

Nakorn Pongnoi
Paradee Sattarujawong
Kitdanai Sombatmai
Pathompong Manakitsomboon
Phatarawadee Phataranawik

Staff at Mae Fah Luang Art and Cultural Park

ONLINE PLATFORM

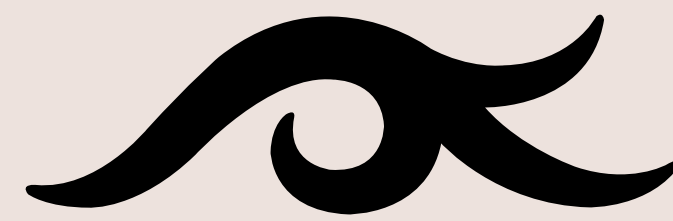
Chittik.net

©2025 Association Phenomenon & the artist. All rights reserved.
For additional copyrights, see text and image captions.

มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์
Mae Fah Luang Foundation under Royal Patronage

สำนักงาน
ศิลปวัฒนธรรม
ร่วมสมัย

